

SİYASAL DAVRANIŞ VE KAMUOYU*

Abdullah Koçak**

ÖZET

Siyaset, insanların gündelik yaşantılarının her anına giren bir olgudur. İnsanların siyasete olan ilgileri de toplumsal olarak belirlenen siyasal kültürün normlarına ve değerlerine göre şekillenmektedir. Siyasal kültürün temel işlevlerinden biri, siyasal sistem içinde alınan kararların ortamını sağlamaktır. Siyasal katılma yoluyla insanlar yöneticilerinin kararlarını etkilemeye yönelirler. Bu etkilemeyi sağlamak içinde çeşitli eylemler gerçekleştirirler. İnsanların bu yönelimleri sonucunda gerçekleşen siyasal katılmanın düzeyleri de birbirinden farklı olmaktadır. Kamuoyu insanların siyasal davranışlarının belirlenmesinde en önemli fonksiyonlardan biridir. Kamuoyunun niteliğinin belirlenmesindeki en önemli etkenlerden biri ise siyasal sistemin yapısıdır.

Anahtar Sözcükler: Siyasal davranış, siyasal katılma, kamuoyu, kamuoyu araştırmaları

POLITICAL BEHAVIOR AND PUBLIC OPINION

ABSTRACT

Human is interested in politics in every part of their daily lives. This interest formed by the norms and values of political culture. Political cultures provides the general settings for decision making in the political system. In this settings individuals show their political behaviors. Individuals tend to influence the politics of governments by the way of political participation. Each individual act in different ways to provide this influence. Therefore, there is a differentiation in level of participation among individuals. Public opinion is one of the most important function in formation of political behavior. The structure of political system is one of the main function in determination of the specification of public opinion.

Keywords: Political behavior, political participation, public opinion, polls

GİRİŞ

Siyaset, insanların günlük yaşantılarının en ayrılmaz parçalarından birini oluşturmaktadır. Artık günümüzde, politik olanla toplumsal olanı birbirinden ayırdedebilmek olası gözükmemektedir. Bu süreç kendini bilim alanında da göstermektedir, bunun sonucunda da toplumsal bilimlerin farklı disiplinleri arasındaki bağların, ilişkilerin gittikçe daha fazla yoğunlaştığı bir dönem yaşanmaktadır. Her disiplinin çeşitli konulara farklı farklı yaklaşımlarından çok bir multi-disipliner yaklaşım bilim alanında kendini hissettirmektedir.

Bu bağlamda siyasal katılma ve kamuoyu siyaset bilimiyle siyasal sosyolojinin çakıştığı konular olarak gözükmemektedir. Her toplumun benimsediği ve siyasal sistemin belirlediği siyasal kültür de bu iki konuya ortam hazırlamaktadır. İnsanların siyasete katılım düzeyleri, dereceleri ve kamuoyunun oluşması siyasal kültürle bağlantılıdır. Bu noktada siyasal kültür de siyasal sistemle sürekli bir etkileşim halindedir. Siyasal katılma ve kamuoyunun toplumdaki topluma göre değişmesi, o toplumun siyasal sistemi ve toplumsal yapısıyla bağlantılıdır.

Siyasal katılma bir siyasal davranış örüntüsü olarak ele alındığında, katılmayı etkileyen pek çok faktörün devreye girdiği görülmektedir. Bunlardan en önemlilerinden ikisi de kitle ileti-

şim araçları ve genellikle bu kitle iletişim araçlarının aracılığıyla oluşturulan kamuoyudur. Kitle iletişim araçları kamuoyunun oluşumunda ve değişiminde etkin bir rol üstlenmektedir. Bu oluşturulan kamuoyunun da belli ölçülerde insanların siyasi davranışını mobilize etme gücü olduğu görülmektedir.

1. SİYASAL SOSYOLOJİ

Siyaset pek çok konusuyla insanların ilgisini uzun yıllardır çekegelmiştir. Özellikle akademisyenler için hep bir çalışma alanı olmuştur. Siyaset konusuyla ilgili çalışmalarında oldukça eski bir geçmişi vardır. Bu süreç boyunca siyaset değişik disiplinlerin ilgi alanına girmiş ve bu disiplinler tarafından farklı yaklaşımlarla incelenmiştir.

Bu sürecin son iki yüzyılında da bu disiplinler arasında uzmanlaşma ve iş bölümünün gerçekleşmesiyle siyasette kendi uzmanlık dalı içinde incelenmeye başlanmıştır.

Yirminci yüzyılın başında bilim dünyasında onsekizinci ve ondokuzuncu yüzyıllarda görülen bütüncül yaklaşımdan çok disiplinler arasında bir iş bölümünün ve uzmanlaşmanın temellerinin atıldığı gözlemlenmiştir. Bu bölünmüş sosyal bilim anlayışının temelinde ise, sosyal gerçeğin anlaşılmasının bütünü oluşturan parçaların tek tek ayrıntılı olarak incelen-

* Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nce kabul edilen yüksek lisans tez özeti

** Dr., Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi

mesinin gerektiği yatmaktadır.

İşte siyasal sosyolojide bu düşünceyi dayanak alarak ortaya çıkan çağdaş bir bilim dalıdır (Sarıbay 1994: 17). Öte yandan büyük düşünürler; Aristo, Machiavelli ve Montesquieu günümüz siyasal sosyolojisi içinde yer alabilecek konuları ele alıp incelemişlerdir. Ayrıca, 19. yüzyılda Saint-Simon, Marx, Weber ve Tocquville çağdaş siyasal sosyolojiye temel olacak nitelikte yapıtlar vermişlerdir. Ama yine de uzmanlaşmış, kuramını ve yöntemini oturtmuş bir bilim dalı olarak siyasal sosyolojiyi yirminci yüzyılın bir disiplini saymak yerinde olur.

Bu noktadan bakıldığında, siyaset sosyolojisinin yaptığı temel işlerden birisi demokrasiyi yaşatan toplum koşullarını çözümlenektir. İstikrarlı bir demokrasi için toplumdaki çatışma ve ayrılmanın çıkabilmesi gerekir. Ayrılma -meşru oldukça- toplumların ve kuruluşların kaynaşmasına yardım etmektedir (Lipset 1986: 1).

Siyasal Sosyolojinin alan ve kapsamı ortaya koyulurken başvurulması gereken en önemli noktalardan biri de siyasal sosyolojinin düşünsel temellerinin nerelere ve kimlere dayandığıdır. Bu yapılırken de öncelikle Avrupa'da gelişen düşünsel temellere bakılması gerekir. Avrupa'da siyasal sosyolojinin doğuşunun temelinde toplum - devlet farklılığı yatmaktadır. Siyaset sosyolojisinin 19. yüzyılda temellerini atan düşünürler bu ayırımı taraf tuttular. Bir yanda Hegel ve izleyicileri devleti tutarken öte yandan Saint-Simon, Proudhon ve Marx toplumdaki ayrılma olarak. "Birinciler toplum tarafından devletin egemenliği altına girmesini, ikinciler ise devletin toplum tarafından sınırlandırılmasını, denetlenmesini ya da tamamen ortadan kaldırılmasını savunmaktaydılar" (Eisenstadt 1971: 5).

Genel olarak bakıldığında, siyasal sosyolojinin ve siyaset biliminin aynı inceleme konusuna sahip olmalarından dolayı iki disiplin arasındaki sınırları belirlemedeki zorluklar kendini göstermektedir. Bunun nedeni de siyasal sosyolojinin hem sosyolojinin bir dalı hem de artık gelişerek bir sosyalbilim haline gelmiş olan siyaset biliminin bir parçası sayılmasıdır. Yalnız bu iki disiplin arasındaki ayrımın belirsizliği bunlar arasında fark olmadığı anlamına gelmez.

Bu disiplinlerde otorite olmuş kişilerin yazdıklarına bakıldığında bu iki disiplin arasındaki farklılıklar da ortaya konulabilir. Örneğin, Lipset siyaset bilimini, 'devlet disiplini' olarak tanımlamıştır. Ona göre: "siyaset bilimi siyasal kurumların pozitif ve açık işlevleriyle ilgilenir.

Siyaset sosyolojisi ise, toplumsal çatışma ve toplumsal değişme üzerinde duran 'radikal' bir disiplindir ..." (Sarıbay 1994: 24).

2. SİYASAL DAVRANIŞ

Siyasal Kültür, siyasal sistem içindeki alınan kararların ortamını sağlar. İnsanın günlük yaşamında gösterdiği davranış örüntülerinden biride siyasal konularda gösterdiği davranışlardır. Niye bazı insanlar sürekli siyaset konuşur, mitinglere gider, seçim kampanyalarında çalışır, bazıları hiç bunları öneme almaz, politika ile ilgilenmez. Siyasal davranışları incelerken en çok üzerinde durulması gereken noktalar bunlardan oluşmaktadır. Bu da bizi çağdaş siyaset biliminin en çok incelenen en gözde konularından biri olan katılmaya daha doğru bir deyişle siyasal katılmaya götürmektedir.

İnsanların siyasete katılımları büyük ölçüde siyasal kültürün ortaya koyduğu normların, kuralların etkisi altındadır. Bu normlar insanların yükümlülüklerini ve davranışları üzerindeki sınırları belirler. Örneğin, oy kullanma eğitim yaşamının ilk düzeyinden itibaren bir vatandaşlık görevi olarak insanlara verilir.

Bireylerin siyasal davranışta bulunurken öncelikle göz önünde bulundurduğu iki şey vardır. Birincisi, eyleme geçmeye karar vermek, ikincisinde, karar verdiği bu eylemin yönünü, doğrultusunu belirtmektir. Kişi bir seçim sırasında yalnızca oy vereyim mi yoksa vermeyeyim mi diye düşünmez aynı zamanda kime oy vereceğini de düşünür (Milbrath 1965: 6).

Siyasal katılma günümüzde çağdaş devletin ayırıcı özelliği olmuştur. Huntington bu konuda şöyle yazıyor: "modern devlet, geleneksel devletten insanların siyasete katılma büyüklükleri ve siyasetten geniş olarak etkilenmeleri özellikleriyle ayrılır." (Huntington 1968: 36). Aynı şekilde Lerner'de çağdaş toplumun 'katılımcı' toplum olduğunu, geleneksel toplumun kesinlikle katılımsız olduğunu savunmuştur (Lerner 1958: 50-51).

Siyaset bilimciler arasında siyasal katılmanın önemi üzerinde kesin bir uzlaşma olmasına rağmen kavramın anlamı üzerinde uzlaşma sağlanamamış ve pek çok değişik anlamda kullanılmıştır. Öte yandan siyasal katılmanın hedefinin ne olduğu konusunda siyaset bilimciler arasında bir uzlaşma vardır. Buna göre siyasal katılma eyleminin (action) temel amacı siyasi liderlerin kararlarını etkilemektir. Siyaset bilimci Ergun Özbudun siyasal katılmanın hem siyaset bilimciyi hem de siyaset kuramcısını çeşitli yönleriyle ilgilendirdiğini belirtmiştir. "İlk olarak konu tasvirici açıdan yani, belli bir

toplumda ne ölçüde siyasal katılma olduğu açısından ele alınabilir. İkinci olarak analitik yünden yani, siyasal katılmanın sebep ve sonuçlarının neler olduğu açısından yaklaşılabilir. Üçüncü olarak, kavram normatif bir tartışmanın konusu olabilir. Gerçekten, yüksek düzeyde siyasal katılma ile siyasal demokrasi arasında bir ilişki olduğu, dolayısıyla siyasal katılmanın gerek birey gerek toplum bakımından yararlı nitelik taşıdığı kanaati yaygındır." (Özbudun 1975: 1).

Siyasal katılımın değişik düzeylerde olmasını etkileyen faktörlerin sayısı oldukça fazladır. Bu nedenle bireyin siyasal eylemlerinde etkin olabilecek dört ana grup vardır. Bunlar; Siyasal Kaynaklar, Siyasal Fırsat Yapısı, Siyasal Güdü ve Bilişimdir.

Kalaycıoğlu (1984: 16-17), siyasal kaynağı, bir birey tarafından bir diğer bireyin tutum ve eylemlerini kendi istediği siyasal yöne ve amaca yöneltebilmek üzere kullanılacak nesnel veya öznel her şey olduğunu ve gelir(servet), siyasal deneyim, saygı, toplumda bir mevkiye sahip olmak, hitabet gibi nitelik ve özellikler olarak belirtmektedir. Bu nitelemelerden de farke dilediği gibi siyasal kaynakların neler olduğunu tek bir belirtisi yoktur. Kalaycıoğlu, siyasal kaynaklara sahip olmanın, kısmende olsa, kişinin özgür iradesi dışında oluşabilecek hatta onun dünyaya gelişinden önce belirlenebilecek bir nitelikte olduğunu söylemektedir.

Aynı zamanda, Kalaycıoğlu (1984:37-38), siyasal fırsat yapısının, siyasal otoriteye etkide bulunabilecek bireylerin kimler ve hangi niteliklere, hangi sosyal geçmişe sahip kişiler olacağı konusundaki yasal, toplumsal ve siyasal düzenlemeler ve kurallar bütünü olduğunu belirtmektedir. Her siyasal rejimdeki anayasalarda, oy hakkının, siyasal parti ve derneklerle ilgili yasal düzenlemelerin sınırlarının ifadelerini bulduklarını Kalaycıoğlu eklemiştir. Ayrıca, siyasal rejimlerin o toplumdaki siyasal yaşam anlayışının, toplumsal yapı ve siyasal kültürün bir gereği olarak siyasal eylemde bulunacak bireyde ne gibi niteliklerin olacağını belirlediğini, böylece fırsat yapısının aynı zamanda siyasal kaynakların neler olabilecekleri hakkında da bazı sınırlamalar getireceğini ifade etmektedir. Kalaycıoğlu, bir siyasal sistemde kimlerin ne şekilde siyasal otoriteye etki edebileceği ya da siyasal karar alma mevkilerine gelebileceği ve bu tür faaliyetlerin nasıl yapılabileceğinin, siyasal kaynakların ve bireysel değer, tutum ve yönelimlerin siyasal katılma üzerindeki etkilerinin ne derece yaygın olabileceğini belirlemek açısından son derece önemli bir oynayabileceğini ve bu şekilde siyasal eylemleri oluşturan çeşitli tür faaliyetlerin anlamlarının neler oldu-

ğunun belirlenebileceğini ve bireyin meşru olan ve olmayan siyasal eylem türleri arasında yapabileceği tercihler kadar herhangi bir şekilde siyasal yaşama katılıp katılmama konusundaki kararının da, kısmen siyasal fırsat yapısı tarafından belirleneceğini açıklamaktadır.

Öte yandan, Kalaycıoğlu (1984: 38-39), insanların büyük çoğunluğunun içinde yaşadığı toplumda sahip oldukları temel rolün siyasal nitelikle olmadığını gözlemlendiğini ve büyük bir çoğunluk için, siyasetin zamanlarının ve enerjilerinin büyük kısmını tüketen bir uğraş ve merak konusu olduğunun çok şüpheli olduğunu söylemektedir. Ayrıca Kalaycıoğlu, bireylerin siyasal yaşama katılabilmeleri için hem siyasal güdü hem de siyasal yaşama katılma fırsatının varlığı hakkında bilişsel (cognitive) bir hazırlığa sahip olmalarının gerekli olduğunu belirtmekte ve sahip olduğu siyasal kaynakları siyasal fırsat yapısının elverdiği koşullarda seferber edebilmesi için, bireyin bu tür olanakların varlığını algılayabilecek bir zihni hazırlık içinde olmasının, ya da siyasal sistem hakkında yeterli bilgiye sahip olması, siyasal sistemdeki gelişmeleri düzenli olarak izlemesi ve siyasal eylemin kendisinin arzuladığı sonucu doğuracağına inanmasının gerekli olduğunu ifade etmektedir. Burada yer alan ve bireyin siyasal kaynaklarını karşılaştığı fırsat yapısı içinde değerlendirmesini sağlayan yönelim, eğilim, beklenti ve tutumların tümünde siyasal güdü adının verileceğini belirtmektedir. Yeterli koşullardan olan siyasal güdülerin ise siyasal ilgi ve siyasal etkinlik duygusu olarak ele alınabileceğini bildirmektedir.

Son olarak, Kalaycıoğlu (1984:42), bilişimin veya siyasal bilginin eyleme geçebilmenin temel koşullarından olduğunu belirtmektedir. Ayrıca, bireyin siyasal eyleme geçebilmesinin onun kendisini yönetenlerden bir şey beklemesi ve yönetenlerle nasıl başa çıkabileceğini bilmesi ve diğer bütün koşulların oluşmuş bulunması durumunda gerçekleşme olasılığının artacağını söylemektedir. Daha sonra ise, siyasal bilginin bilişsel bir kolaylık ya da hazırlık oluşturarak siyasal katılmayı arttırdığının iddia edilebileceğini ve bireyin siyasal bilgisi arttıkça başvurabileceği siyasal katılma türlerinin çeşit ve sayısının artabileceğini özetlemektedir.

Siyasal katılma çoğu zaman hem siyasal teorisyenler hem de araştırmacılar için bir çalışma alanı olmuştur. Genel olarak siyasal katılımı ile ilgili siyasal teoriyle oldukça yakın ilişkilidir. Siyasal teori ile siyasal katılma arasındaki ilişkinin kökleri, siyasal yaşamla uzun süreli ilişkilimle bağlantılı şu üç soruya verilen cevaplarda bulunabilir. Birincisi, ne kadar ve ne çeşit yuttas katılımının cazip olduğu, ikincisi,

herhangi bir siyasal sistemde yurttaş katılımının doğası ve uzantısı gerçekte ne kadar olduğu ve üçüncüsü, siyasal sistem için birinci ve ikinci soruya verilen cevapların sonuçlarının neler olduğudur.

Hangi tür ve derece yurttaş katılımının cazip olduğunu analiz etmeye çalışmak çoğu zaman siyasal felsefenin bir parçası olmuştur. Genellikle bu araştırmalar siyasal teorisyenleri yurttaş katılımı ile siyasal katılma arasındaki karmaşık ilişkiye değişik pozisyonlara yöneltmiştir. Örneğin Plato, yurttaş kavramıyla siyasette karar almaya katılım fırsatını birbirinden ayırmıştır. Bu konuda Wolin (1960:57) şunları belirtiyor: "Plato, katkısı ne olursa olsun, toplumun her üyesinin toplum kazançlarından pay almaya hakkı olduğunu yadsımıyor; onun yadsıdığı bu katkının karar almayı paylaşmayı istemeye yükselmesidir." Öte yandan, Aristotle, insan doğası ve kapasitesi hakkında farklı bir pozisyona ulaşmıştır. O, Plato'nun siyasal aktif elit politikacılar ve siyasal olarak pasif yurttaşlar ayrımını reddetmiştir. Bu noktada Aristotle yurttaşlık kavramını, birinin politik yasama ve yargı müzakerelerinde yer alması olarak tanımlamıştır (McKeon 1941:21).

Yurttaş katılımının çekiciliği siyasal teorisyenler için hala önemli bir konudur. Yurttaş katılımı demokratik sistemin en temel karakteristiklerinden biri olarak tanımlanmaya başlanmıştır. Ayrıca Ranney ve Kendall (1956: 28) demokrasinin dört temel prensiplerinden biri olarak siyasal eşitliği ya da "toplumdaki her bireyin tüm toplumun toplam karar alma sürecine katılmada eşit şansı olmasını" belirtmişlerdir.

Bu arada çağdaş kuramcılar yurttaş katılımının çekiciliği üzerinde fazla durmamışlardır. Gerçekleştirilen araştırmalar pek çok ülkedeki yurttaşların davranış ve tutumları hakkında önceden bilinmeyen pek çok bilgiyi ortaya çıkarmışlardır. Araştırma bulguları bir çok yurttaş karakterize eden bilgi, ilgi ve aktivite eksikliklerini göstermiştir (Rokkan 1960:11-14).

Bu çalışma sonuçlarının son derece net olması siyaset bilimciler için çok ciddi bir çalışma alanı doğurmuştur. Örneğin Milbrath (1965:21), "şayet ilgi ve aktif katılım bütün nüfusa yayılırsa bütün toplumun bundan faydalanacağından şüphe yoktur" derken, öte yandan diğer siyaset bilimciler ise yurttaş katılımının bu kadar yaygınlaşmasının gerekmediğini savunmuştur çünkü, "elitler olası talepleri ve aktiviteleri önceden tahmin eder ve bu tahminler doğrultusunda hareket ederler. Elitler yurttaşların aktif taleplerini karşılamak için değil, onları aktif olmaktan korumak için hareket ederler." (Almond ve Verba 1963: 487). Diğer siyaset bi-

limciler ise düşük düzeydeki siyasal katılımın siyasal sistemden memnun olunmasından değil, daha çok herhangi bir değişiklik yapabilme olasılığının düşük olmasına bağlanmıştır. Bu görüşe göre düşük katılım sağlıklı bir politikanın değil, bir hastalığın işaretidir (Walker 1966: 285-295).

Şunu unutmamak gerekir ki, ampirik bulgular üzerindeki bütün yorumlar, siyasal katılımın işlevleri hakkında sabit olmayan ve test edilmiş sayılılar üzerine kurulmuştur. Bu noktada konu yalnızca katılım oranı değil aynı zamanda siyasal katılımın yurttaşlar için anlamının ne olduğudur. Düşük ya da yüksek düzeydeki katılım yurttaş memnuniyetini gösterir. Bu memnuniyette hem davranışın faydasına hem de politik faaliyetlere katılım motivasyonu sayılıtlarına bağlıdır. Ayrıca niçin ve hangi koşullar altında belirli tür katılımın seçildiğini ve bu kararın siyasal sistem için sonuçlarının ne olduğu bilinmemektedir.

3. KAMUOYU

Kamuoyu kavramı uzun yıllardan beri hem siyaset bilimcilerin hem de toplumbilimcilerin önemle üzerinde durdukları, araştırma yaptıkları konuların başında gelmektedir. Kamuoyu olgusunun geçmişi insanlığınunun geçmişi kadar eskiye gitmesine rağmen, kamuoyu kavramının bilimsel olarak incelenmeye başlanması ancak yirminci yüzyılın ilk yarısına rast gelmektedir. Kamuoyunun demokratik sistemlerdeki etkinliğini tartışmak söz konusu değildir. Elbette kamuoyu diğer ortamlarda da, diğer sistemlerde de bulunur ve kendini gösterir.

Kamuoyu kavramı pek çok kavram gibi çok değişik biçimlerde tanımlanmaya çalışılmıştır. Hatta 1960'ların ortalarında yapılan bir araştırmada 60 değişik tanımın literatürden toplandığını belirtilmektedir (Noelle-Neumann 1993: 58). Gökçe (1996:211), kavramın tanımlanma girişimlerini, politika bilimi açısından ve diğer sosyal bilimler açısından kamuoyunun tanımı girişimleri olarak iki genel grupta toparlamıştır. Sonuçta, kamuoyu tek bir şeyin adı olmaktan çok pek çok şeyi ortak olarak sınıflayan bir kavram olmuştur.

Kamuoyu kavramının tanımlanmasında ki farklılaşmanın bir nedeni tanımların genel olarak kamu (public) ve oy, görüş (opinion) terimlerinin anlamlarına dayanmasından kaynaklanmaktadır.

Buradaki kamu (public) kavramı genel olarak şu üç düşüncüyü çağırır. Birincisi, toplumda alenen tartışılan görüşler, düşünceler ikincisi, kamusal işler olarak düşünülen görüşler (res

publica) ve üçüncüsü, küçük grupların, azınlıkların değil ama daha çok toplumun geneline kabul edilen görüşlerdir.

Eğer kamuoyunun bir anlamı serbestçe topluma aktarılan ve toplumda tartışılan görüşler ya da düşüncelerse, o zaman bir diktatörlük sisteminde gizli ayrılıkçıların çalışmaları, görüşleri kamuoyu olarak nitelendirilemez. Bu bağlamda kamuoyu, basında, parlamentoda ve diğer toplum kurumlarında alenen tartışılan konulardan oluşmaktadır.

Öte yandan eğer kamuoyunun bir anlamda kamuoyu ilgilendiren işler ise (res publica) o zaman Beatles topluluğunun popüleritesi tüm dünyaya yayılmasına ve tüm dünyaca kabul edilmesine rağmen kamuoyu olarak değerlendirilemez. Bu kullanımda da kamuoyu daha çok ilgilendiği konuya göre tanımlanmaktadır.

Bir başka kullanımda da kamu sözcüğü elitlerin ya da azınlıkların, küçük grupların tersine insanların çoğunluğunu temsil etmek için kullanılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında yalnızca toplumca kabul edilen görüşler dikkate alınmaktadır. O zaman, ilk iki tanımda oldukça önemli olarak görülen ve tanım kapsamına alınan küçük grupların görüşleri, düşünceleri kamuoyuna karşı şeyler olarak kullanılmaktadır.

Bu arada nasıl ki kamu (public) kavramı değişik yorumlara konu oluyorsa oy, kanaat, görüş (opinion) kavramıda aynı şekilde çok değişik kullanımlara ve anlamlara konu olmaktadır. Kanaat (opinion) bazı durumlarda katı (solid) bilgiye karşı olarak kullanılmaktadır. Bir başka durumda da kanaat (opinion) tutumun karşıtı olarak kullanılmaktadır. Burada, kanaat biliseldir (cognitive) ama tutum değerlendirmeye yöneliktir. Kanaat daha çok bir önermedir ama tutum bir eğilimdir. Genellikle kanaat (opinion) sözcüğü toplumun fiziksel, maddi ve organizasyonel yönelimlerinin karşıtı olan bir sembolik anlatım olarak kullanılmaktadır.

Türkçe'de kullanılan kamuoyu teriminde bazı problemleri taşımaktadır. Kapani (1988:146) bunu şu şekilde belirtmektedir: "Bu terim, sanki bir 'kamu' ve onun da bir 'oy'u varmış gibi bir izlenim yaratabilir. Oysa gerçekte böyle bir şey söz konusu değildir. Kamuoyu deyince, toplumun heinen bütün yetişkin üyeleri (kamu) tarafından paylaşılan bir ortak düşünce, bir kanaat (oy) akla gelmemelidir. Toplumun tümünü kapsayan ve oy birliğini ifade eden böyle bir 'kanaat bloku' sosyolojik gerçeklere aykırı düşer."

Kamuoyunu tanımlarken Daver'de Kapani'ye benzer bir yaklaşım sergilemiştir. Daver, ka-

muoyu tanımlarını geniş kapsamlı ve dar kapsamlı olmak üzere iki değişik biçimde tanımlamaktadır. "Geniş anlamda kamuoyu halkı ilgilendiren belli bir mesele hakkında, belirli bir zamandaki 'genel yargı' yahut ortak kanaattir." (Daver 1993: 251).

Daver, burada çoğu konular üzerinde herkesin paylaştığı bir görüşün olamayacağını bu nedenle kamuoyu olarak gösterilen pek çok kanaatin ya da düşüncenin yalnızca bir grubun, bir bölgenin hatta bir kaç kişinin olabileceğinin mümkün olduğunu belirttiikten sonra kamuoyunu daha dar kapsamlı olarak şu şekilde tanımlamaktadır: "Dar anlamda kamuoyu basın, radyo, TV gibi kitle haberleşme araçlarıyla yahut konuşarak veya fısıltı ile açıklanan ve çok defa bazı sosyal grupların (sendika, dernek vb.) ve seslerini duyuran kişilerin, siyasal otoritelere (hükümete, parlamentoya vb.) izhar ettikleri fikirlerin bir ortalamasıdır." (Daver 1993: 251).

Bir diğer siyaset bilimci Sartori'de kamuoyu kavramını tanımlayabilmek için kamu ve oy kavramları üzerinde durmaktadır. Sartori, kamuoyu sözcüğünde yer alan 'kamu' teriminin yalnızca o düşünce ya da oy'un öznesini değil aynı zamanda söz konusu olan o düşünce veya oyun nitelik ve alanını da gösterdiğini belirtmektedir. Ayrıca bir oy'un (düşüncenin) temel anlamda kamunun oy'u sayılmasının tek nedeninin de, o oy'un kamu arasında yayılmış olmasının değil, aynı zamanda 'res publica'yla yani kamuya ait nesnelere ilgili olmasından dolayı olduğunu Sartori ifade etmektedir. Buradan da kamuoyunun siyasal bir kavram olduğu ve kamu nesnelere ilişkin bir düşüncenin (kanaatin) kamusal nesnelere hakkındaki bilgisinin etkisine açık olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu yaklaşımla Sartori kamuoyunu şu şekilde tanımlamaktadır: "Kamuoyu bir halka (kamuya) veya birden çok halklara ait düşüncelerin (kanaatlerin) res publica'nın durumuna ilişkin bilgi akışıyla karşılıklı etkileşmesidir." (Sartori 1993: 96-97).

Çağdaş demokratik toplumlardaki insanların politikadan konuşmaları, politikanın bazı bireysel işlevleri olduğu olgusunu göstermektedir. Toplumda hep birazda şaka yollu söylenen bir şey vardır, bazı insanlar ne zaman bir araya gelse ya politikadan konuşur ya da spordan. Başka gruplar içinde elbette farklı konular vardır ve onlarda TV programlarını, pop yıldızlarını ya da vizyona giren son filmleri konuşurlar. Bu ve bunun gibi pek çok konu insanların günlük yaşamlarında yer alan dedikoduların konularındadır.

Siyasette pek çok durumda bu özellikleri taşımaktadır. Siyaset bu döngü içindeki insanların

bilgilerini ve deneyimlerini paylaştığı bir alan durumundadır. İnsanlar bildiği herhangi bir bilgiyi onlarla paylaşmayan kişiyi çoğu zaman kendilerinin dışında tutarlar.

Dedikodunun bütün şekillerinden alınan zevkin dışında res publica hakkında bir kanaatin olmasının birey için daha farklı ve daha fazla bir özel işlevi olması gerekir. Yoksa insanlar kamusal işler için niçin bu kadar zaman ve enerji harcasın.

Bu açıdan bakıldığında kamuoyunun bazı psikolojik işlevleri göz önüne gelmektedir. Smith, Bruner ve White (1956: 21-22) kamuoyunun bu psikolojik işlevlerini en kapsamlı biçimde iki çeşit olarak belirtmekte ve bunları bilişsel (cognitive) işlev ve özdeşleşme (identification) işlevi olarak adlandırmaktadırlar.

Kamuoyunun iletişim üzerine olan etkileri bu iki kavramın ilişkileri araştırıldığında genellikle unutulmakta ya da es geçilmektedir, çünkü bu konunun araştırılması, çalışılması oldukça güçlükleri barındırmaktadır. Buradaki temel problem iletişimin içeriğinin ne kadarının hangi yollarla izleyicilerin gerçek ya da tahmini düşüncelerine, kanaatlerine göre belirleneceğidir. Bu konuda etkili olan faktörlerden biri, kitle iletişim araçlarını tarafından sosyal ve siyasal konularla ilgili söylenenlerin izleyicilerin isteklerine, beklentilerine hitap etmesidir. O kitle iletişim aracının yöneticisi, editörü ya da yorumcusu kamunun ne istediğini bilir ve haberlerini kamunun beklentilerine göre hazırlayabilir. Bu bir dereceye kadar kamuoyunun iletişim araçları üzerine olan etkisini göstermektedir.

Elbette, iletişim ve kamuoyu arasındaki bu ilişki her zaman kabul edilmez ya da çoğu zaman farkedilemez, çünkü iletişimin içeriğinin özelliklerine ancak 'gerçek' ve 'adalet' katkıda bulunabilir, bunun dışındaki katkılar etik olarak kabul edilmez. Bununla birlikte herkeste iletişim kanallarının insanların duymak istedikleri şeyleri söylediğini bilmektedir.

Kamuoyunun iletişim üzerine olan etkilerinin tersine, iletişimin kamuoyu üzerindeki etkilerinin doğrudan test edilmesine gereksinim vardır. Kitle iletişim araçlarının kamuoyu üzerindeki etkisi iletişim araçlarının özelliklerine göre farklılıklar göstermektedir. Kitle iletişim araçlarının görsel özellikleri kullanması diğer insanların düşüncelerini çok daha fazla etkilemektedir. Televizyonda yapılan bir tartışma insanları radyodan yapılan bir konuşmadan daha fazla etkilemektedir. Aynı şekilde bir radyo konuşmasında gazetelerden daha etkilidir. İletişim içeriğinde ne kadar fazla insanı barındırır-

sa etkinliği de o derece artmaktadır. Yapılan araştırmalar bir adayın seçmen kitlesiyle kişisel bağlantı kurmasının onların kanaatlerinin oluşmasını çok fazla etkilediğini göstermiştir (Berelson, Lazarsfeld ve McPhee 1954: 75).

Kitle iletişim araçlarında işlenen konunun özellikleri de iletişimin kamuoyu üzerindeki etkisinde farklılıklar göstermektedir. Kitle iletişim araçları, kamuoyunu yeni ya da henüz oturmamış bir konuda çok daha rahat bir şekilde etkileyebilmektedir. Çünkü, insanların henüz o konularda sabitlemiş bir tutumu ve kanaati olmadığı için, kitle iletişim araçları insanları kanaatlerini kolayca etkileyebilmektedir.

Öte yandan, kamuoyu araştırmaları yalnızca kamunun kanaatlerini öğrenmek için yapılmaz, aynı zamanda kamuyu etkileme işlevide vardır. Bunuda en çok kitle iletişim araçlarının yardımıyla yapmaktadırlar.

Kitle iletişim araçlarının kamuoyu oluşturma fonksiyonunun yanında siyasal fonksiyonları da gündeme gelmektedir. Bu da kitle iletişim araçlarının toplumdaki tüm görüşleri hedef kitleye duyurma görevidir. Kitle iletişim araçları toplumdaki değişik fikir ve görüşlere yer vererek kamuoyunun serbestçe oluşmasını sağlayacaktır (Gökçe 1993: 89).

Kitle iletişim araçlarının en temel işlevlerinden birisi haber vermektir. Bu noktada kitle iletişim araçları için pek çok farklı olay haber konusu olabilmektedir. Haber konularından biri olarak değerlendirilebilecek olan kamuoyu araştırmalarının ise ayrı bir yeri vardır. Kamuoyu araştırma sonuçlarının medyada objektif bir biçimde yayınlanması halinde kamuoyunun sahip olduğu mevcut kanaatlerin açıklanması ve kamuoyunun serbestçe oluşması açısından son derece yararlı olduğu halde, araştırma sonuçlarının yayınlanması sırasında öznal davranılması halinde siyasal yönlendirme söz konusu olacaktır (Güz 1997: 52-53).

Kamuoyu konusundaki en iyi belge basındır. Basın kamuoyunu yansıttığı kadar onu biçimlendirme eğilimi de taşımaktadır. Özellikle de kitle iletişim araçlarının siyasal içerikli yayınları yoluyla hedef kitlenin savunduğu görüşü, kanaati etkileme gücüne sahiptir (Duverger 1986: 100). Kitle iletişim aracının yayınları hedef kitlenin görüşlerini destekler nitelikte ise yayınların etkileme gücü daha fazla artar. Seçim dönemlerinde bu etki daha fazladır. Çünkü seçim dönemleri bilgi aktarımı için en dolaysız olan ortamlardır (Yumlu 1994: 43-50).

Özellikle seçimlerden önce kamuoyu araştırmalarının sonuçlarının yayınlanması kamuoyu

ve yöneticiler üzerinde dolaysız etkide bulunmaktadır. Kamuoyu araştırmaları yalnızca mevcut durumu yansıtmakla kalmayıp bu mevcut durumu değiştirme gayesinide güder. Bu durumda da ortaya ahlak ve hukuk sorunları gelmektedir. Kamuoyu araştırma sonuçlarının yayınlanması çoğunluğun güçlenmesine öte yandan da azınlık görüşlerin güçsüzleşip zayıflama eğilimi göstermelerine neden oldukları kabul edilmektedir. Ancak bu etkinin ancak sınırlı bir alan içinde mümkün olduğu da görülmektedir (Duverger 1986: 236-237).

Sonuçta, kamuoyu yoklamaları birer aynadır. Seçimlerden önce bir gerçeği yansıtır. Seçmenler bu yoklamalara göre bir takım yeni kararlar alabilmektedir. Bu da çoğu zaman zararlı değil yararlı olmaktadır. Kamuoyu araştırmaları yapılmaya ne olur? Yine bir şeyler söylenecek ve seçmenler bunlardan etkilenecektir. Bilimsel bir biçimde tahminlerin yapılması seçmenler için daha aydınlatıcı ve uyarıcı olacaktır. Aynı zamanda, kamuoyu yoklamaları gelişmiş, demokratik ülkelerde kamuoyunun nabzını elde tutmaya ve yetkililerin o nabza göre hareket etmelerini sağlayarak olumlu bir işlev üstlenir. Öte yandan bazen de özellikle iktidardaki siyasi partiler kamuoyunu yoklamalarını bazı eğilimleri yozlaştıracak politikalar oluşturmakta kullanarak olumsuz işlevlerini de gündeme getirebilirler. Ayrıca özellikle görsel kitle iletişim araçları kamuoyunu istedikleri yönde oluşturarak bir propoganda aracına dönüştürebilirler.

SONUÇ

İnsanlar, gündelik yaşamlarının her anında siyasetle yakından ilgilenmektedirler. Bu ilgi toplumsal olarak belirlenen siyasal kültürün normlarına ve değerlerine göre şekillenmektedir. Her siyasal kültür içerisinde bulunduğu ülkenin ülkenin sistemiyle entegre olmuştur. O sistemin insanlar tarafından fark edilmesi, bu sistemin geliştirilmesi ve sistemden beklentiler siyasal kültürün temel noktalarıdır. Siyasal kültürün içeriğinde büyük oranda sistemin niteliğine göre şekillenmektedir.

Toplum, bireylerin sosyalizasyonu içerisinde, siyasal kültüründe yardımıyla siyasal sosyalizasyonu gerçekleştirmektedir. Bireylere öncelikle sistem fark ettirilip, onun geliştirilmesi için çalışmalar yapma motivasyonunu kazandırdıktan sonra bireylerin sistemden olan beklentileri karşılanmaya çalışılır.

Siyasal kültürün temel işlevlerinden birisi, siyasal sistem içerisinde alınan kararların ortamını sağlamaktır. Bu ortamda insanlar siyasal konulardaki davranış örüntülerini sergilerler.

Sistem için siyasal katılmanın önemi tartışılmazdır. Siyasal katılma yoluyla insanlar yöneticilerin kararlarını etkilemeye yönelirler. Bu etkilemeyi sağlamak için de çeşitli davranışlar gösterirler. İnsanların bu yönelimleri sonucunda gerçekleşen siyasal katılmanın düzeyleri de birbirinden farklı olmaktadır. Bu farklılaşmada bireylerin özellikleri ve eylemin özellikleri önemli rol oynamaktadır.

İnsanların siyasetle ilgilenmelerinin bir diğer nedeni de, bireyin siyasetten ödül alma motivasyonudur. İnsanlar doğası gereği ödüllerini her zaman en üst seviyeye çıkartma eğilimindedirler, bu da insanların siyasete olan ilgilerinin daha fazla artmasına neden olmaktadır. Günümüzde siyasal katılma hem bir olgu hem de bir değer konumuna gelmiştir. Siyasal katılma olgusu, bir seçme işi, bir karar konusu olmaktan hızla çıkmış ve çağdaş demokratik toplumların ayırt edici özellikleri haline gelmiştir.

Kamuoyu, insanların siyasal davranışlarının şekillenmesinde en önemli fonksiyonlardan birini yerine getirmektedir. Siyasetin gündemindeki konular her zaman insanları etkilemiştir. Ayrıca, kamuoyunun niteliğinin belirlenmesindeki en önemli etkenlerden biri siyasal sistemin yapısıdır. Kamuoyu ile kitle iletişim araçları arasında son derece yakın bir ilişki vardır. Bu ilişki genellikle çift yönlü bir ilişkidir. Bir yandan kamuoyu kitle iletişim araçlarını daha çok gizli olarak etkilerken, kitle iletişim araçlarının kamuoyu üzerindeki etkisi çok daha açık ve fazladır.

KAYNAKLAR

- Almond G ve Verba S (1963) *The Civic Culture*, Princeton University Press, Princeton.
- Berelson B, Lazarsfeld PF ve W. McPhee W (1954) *Voting*, University of Chicago Press, Chicago.
- Daver B (1993) *Siyaset Bilimine Giriş*, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Duverger M (1986) *Sosyal Bilimlere Giriş*, Ünsal Oskay (çev), Bilgi Yayınları, Ankara.
- Eisenstadt SN (1971) *General Introduction: The Scope and Development of Political Sociology*, S.N.Eisenstadt (ed) *Political Sociology: A Reader*, New York.
- Gökçe O (1993) *İletişim Bilimine Giriş*, Turhan Kitabevi, Ankara.
- Gökçe O (1996) *Kamuoyu Kavramının Anlam ve Kapsamı*, Kurgu Derg, Sayı. 14.
- Güz N (1997) *Türk Basınında Kamuoyu Araştırmalarının Yönlendirme Aracı Olarak Kullanılması*, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 1 (1).
- Huntington SP (1968) *Political Order in Changing Societies*, New Haven.

Siyasal Davranış ve Kamuoyu (96-103)

- Kalaycıoğlu E (1984) Çağdaş Siyasal Bilim, Beta Yayınları, İstanbul.
- Kapani M (1988) Politika Bilimine Giriş, Bilgi Yayınları, Ankara.
- Lerner D (1958) The Passing of Traditional Society, Glencoe.
- Lipset SM (1986) Siyasal İnsan, Mete Tunçay (çev), V Yayınları Teori, Ankara.
- McKeon R (1941) The Basic Works of Aristotle, Oxford University Press, New York.
- Milbrath LW (1965) Political Participation: How and Why Do People Get Involved in Politics?, Rand Mc Nally & Company, Chicago.
- Noelle-Neumann E (1993) The Spiral of Silence: Public Opinion - Our Social Skin, The University of Chicago Press, Chicago.
- Özbudun E (1975) Türkiye'de Sosyal Değişme ve Siyasal Katılma, A.Ü. Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Ranney A ve Kendall W (1956) Democracy and The American Party System, Harcourt, Brace & World, New York.
- Rokkan S (1960) Cross-National Studies of Political Participation, International Social Science Journal, 12.
- Sarıbay AY (1994) Siyasal Sosyoloji, Der Yayınları, İstanbul.
- Sartori G (1993) Demokrasi Teorisine Geri Dönüş, M. Turhan, T. Karamustafaođlu (çev), Türk Demokrasi Vakfı Yayınları, Ankara.
- Smith MB, Bruner JM ve White RW (1956) Opinions and Personality, Wiley, New York.
- Walker J (1966) A Critique of the Elitist Theory of Democracy, American Political Science Review, 60.
- Wolin S (1960) Politics and Vision, Little Brown, Boston.
- Yumlu K (1994) Kitle İletişim Kuram ve Araştırmaları, Nam Basım, İzmir. ■